

Az egyetemek mai vezetési szerkezete: egy rossz banánköztársasági modell.

Játsszunk el egy gondolattal. Tegyük fel, hogy egy miniszterelnöknek minden józan esze elszáll és olyan törvényt erőszakol át a parlamenten, mely szerint az országgyűlés (törvényhozó hatalom) elnöke a mindenkori miniszterelnök (a végrehajtó hatalom feje). Ráadásul valamennyi országgyűlési képviselő munkáltatója az elnök, akiknek előmenetele, juttatása, kedvezménye stb. ügyében a végső szót az elnök mondja ki. A testületi (parlamentari) üléseken annak ad szót, akinek akar, attól vonja meg a szót, akitől akarja.

"Ez egy rossz vicc. Ilyesmi még egy banánköztársaságban sem valósulhatna meg"- vélheti egy mezítlábas állampolgár. De téved. Ugyanis ilyen rendben működik a magyar egyetemek vezetése, ami ellen tudtommal soha egyetlen szó kifogás nem került elő.

Mi is a jelenlegi helyzet? Az egyetem vezetője (a végrehajtó hatalom feje) a rektor, a kar vezetője a dékán. Mindkettőt egy választott testület (Szenátus, Kari Tanács), az egyetemi (kari) törvényhozó hatalom juttatja közvetve vagy közvetlenül tisztebe. Eddig még rendben lenne a dolog, azzal a szépséghibával, hogy a vezetőt meghatározó testület(ek) tagjai között szavazati joggal jelentős részben olyanok is rendelkeznek, akik az Egyetem kötelékéből jóval hamarabb kiválnak, mint az általuk választott vezető (rektor, dékán) ciklusa lejár. Azaz döntésük következményeit biztosan nem kényszerülnek hosszú távon elviselni.

A törvény azonban egy szuper-abszurditást ír elő: a szenátus (egyetemi törvényhozó testület) feje automatikusan a végrehajtó hatalom vezetője, mind egyetemi mind pedig kari szinten. Tehát az a személy, akinek működését a "törvényhozó" testületnek (szenátus, kari tanács) kellene felvigyáznia. Ez a képtelenség, az antidemokratizmus csúcsa, úgy tűnik, eddig senkinek nem szúrt szemet, mindenki szó nélkül bevette. Ideje tehát, hogy az új felsőoktatási törvény a demokratikus rendet is megvalósítsa. Ennek alapja, hogy az egyetemi szinten is elváljon a végrehajtó és törvényhozó ág – ahogy az a demokratikus állam rendszerében megvalósul. Egyúttal alkalmat kell adni arra is, hogy az egyetem professzori közössége visszakapja méltó rangját és beleszólási jogát az egyetem életének érdemi alakításába - ha halina csímát hord, ha nem. Helyes, hogy a szenátus tagjait az egyetemi polgárok választják. A szenátus elnöke azonban bárki lehet, kivéve a rektor vagy rektorhelyettesek. Mindenképpen a professzori közösségből kell jönnie - ahogy a rektornak is - de nem feltétlenül kell, hogy a szenátus tagjai közül kerüljön ki. A választás módja, a választhatók pontosabb köre, a szenátus elnökének jogosítványai törvény (és nem helyi szervezeti szabályzat) által szabályozandó részletkérdések. Ha pedig a szenátus megválasztott elnöke a későbbiek során rektori pályázatot kíván beadni, szenátusi elnöki tisztjéről le kell mondania és szenátusi tagságát fel kell függesztenie.

Értelemszerűen hasonló szabálynak kellene megvalósulnia a karok vezetésénél is.

Sajgó Mihály

Professor Emeritus